

Charles Wellens (1889-1958)

De verbeelding van de Kempen

Concept

Charles Wellens is weliswaar niet de grootste kunstenaar geweest. Zijn kunst laat echter wel toe een mooi verhaal over de verbeelding van de Kempen te vertellen dat bovendien zeer toepasselijk voor het Openluchtmuseum Bokrijk is. Niet alleen heeft de kunstenaar de Wellenshoeve vanuit Lummen naar Bokrijk overgebracht. Ook in de Kelderhut van Koersel en de Kilbershoeve van Meeuwen is zijn invloed overduidelijk aanwezig. Met andere woorden: de kunstenaar heeft zijn verbeelding van de Kempen overgebracht in het museum.

De tekeningen en schilderijen van Charles Wellens zijn documentair van aard. Met name in de interieurs van de huisjes die hij schilderde en tekende wordt Wellens' kunst sterk documentair genoemd. Zijn voorkeur ging uit naar hutten en hoeves met een primitieve inrichting die – overeenkomstig zijn idee – de traditionele en onveranderde waarden uit lang vervlogen tijden bewaarden. Dit komt naar voren uit verscheidene teksten. Bovendien heeft Wellens deze visie ook in een autobiografisch boekje weergegeven. Hieruit blijkt dat hij een welbepaalde visie had op de Kempen, wezenlijk romantisch van aard. Belangrijk in dit kader zijn de talrijke houtskooltekeningen van binnenhuisjes, waarmee hij het landelijk leven documenteerde: *Interieur met afvoergreppel te Helchteren* (1926); *De Kilbershoeve* (1919); *Een botermolen te Lummen* (s.d.). Deze tekeningen zijn vooral documenten. Zij dienen het verleden, dat door de vernietigende vooruitgang wordt verwoest, voor het nageslacht te bewaren. J. Weyns stelt in het bijzonder dat de ganse inventaris van het boerenhuis op deze tekeningen te zien is. De kunstschilder wordt geschiedschrijver en folklorist.

Hoewel J. Weyns poneerde dat hij op een strikt wetenschappelijke wijze te werk ging, toch blijkt uit de feiten dat de romantische invalshoek van Wellens nooit ver weg was.

Dit is het verhaal van de tentoonstelling. De tentoonstelling is dus geen kunsttentoonstelling, maar wel een tentoonstelling over de verbeelding van de Kempen en hoe deze verbeelding zijn invloed heeft gehad op het ontstaan van het Openluchtmuseum van Bokrijk. Dit verhaal wordt verteld door:

- Één inleidende tekst, voor het overige enkel identificatie en visuele confrontatie
 - de confrontatie tussen schilderijen en tekeningen van Charles Wellens en kleine foto's in zwart-wit van museumgebouwen anderzijds en objecten.
 - de confrontatie tussen schilderijen en tekeningen van Charles Wellens en enkele goed gekozen objecten, meer specifiek uit de collectie van Wellens
 - De inleidende presentatie moet een samenvatting vormen van de hele tentoonstelling: de werkelijkheid vertaald in de kunst van Wellens en het Openluchtmuseum. Vanuit deze inleidende presentatie wordt de tentoonstelling verder opgebouwd.
- Foto's van Wellens: F336/36 e.v.

Hoofdtitel : De woeste gronden. Een kunstenaar en een beeld

Titels voor balk: Hoeve – Kempisch boerderijtje – Kempische hoeve met waterput – Kempisch landschap – Kempische hoeve met hooimijt - Tijdens het onweer – Ven te Bokrijk – Primitief binnenhuis – Oude haard

Charles Wellens (1889-1958)

De ziel van mijn schoon Kempenland

Voor Charles Wellens was de Kempen de bron van inspiratie. Hij heeft de streek doorzworven tot in de verste uithoeken. De heide was voor hem eindeloos en bewaarde de traditionele en onveranderde waarden uit lang vervlogen tijden. De hutten en hoeves met hun primitieve inrichting die hij schilderde, moesten van die oude tradities getuigen. Hij schilderde en tekende ze onophoudelijk.

De Engelenhoeve

Wellens' hoeve

De Wellenshoeve

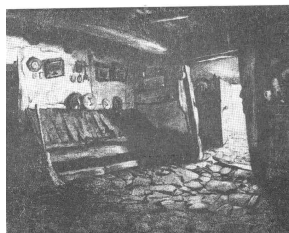
Si j' en éprouve quelque fierté, c'est que cette terre pauvre et nue à l'âme mélancolique, fût la passion de ma vie (C. WELLENS, *L'âme de ma lande campinoise*, 7)

De verbeelding van de Kempen

Charles Wellens kreeg van de Vlaamse volkskundigen een opdracht mee. Voor hen was het bewaren van de 'eigen Vlaamse aard' een belangrijk doel. Arm, ruw en onbedorven; dit waren volgens hen de kenmerken van de oorspronkelijke boerenbevolking. Maar in feite creëert de kunstenaar zijn persoonlijk beeld van het landelijke leven.

foto Helchteren in situ

tekening Charles Wellens

foto Helchteren in Bokrijk

De woning, de landelijke woning vooral, is een tempel voor onze volkse tradities. Onder haar dak immers worden de waarden overgedragen van geslacht tot geslacht. Door huis en haard loopt de keten der geslachten, die eeuwige stroom van het bloed. Ach, die schoonheid der traditie! (J. WEYNS, *Haard en heem*, 1984, 27)

Een 'documentaire' kunst

Charles Wellens wilde met zijn kunst een duidelijke boodschap brengen. Zijn schilderijen en tekeningen bewaarden voor hem het verleden dat door de vernietigende vooruitgang werd verwoest. In 1952 liet Charles Wellens de Engelenhoeve in Lummen afbreken en overbrengen naar Bokrijk. Hij koos er een schilderachtige plek onder een eikenboom. Reeds jaren verzamelde hij ook het oude meubilair op het platteland. Hiermee werd de hoeve volledig ingericht. Met de Wellenshoeve ligt de kunstenaar aan de grondslag van het Openluchtmuseum van Bokrijk.

Een Limburgse hoeve met botermolen / De Wellenshoeve had oorspronkelijk geen botermolen

En wanneer dan later, binnen enkele jaren reeds, de al vernietigende vooruitgang, steeds verder tastend en delvend naar het zwarte goud, de laatste lemen hut op Limburgse bodem zal geslecht hebben, dan zal de geschiedschrijver en de folklorist, dank aan Wellens' kunstwerk, een overrijke en oprecht betrouwbare documentatie te zijner beschikking hebben. (J. GESSLER, *De Limburger Karel Wellens. Landschapsschilder en folklorist*, 1926)

De musealisering van de verbeelding

J. Weyns wilde het Openluchtmuseum uitbouwen op wetenschappelijke grondslagen. Hij wilde het Openluchtmuseum van Bokrijk uitbouwen als een reservaat waar men de volkscultuur kon bewaren en herbeleven. Hiervoor maakte hij gebruik van allerhande bronnen. Voor het interieur van de Kilbershoeve greep hij naar de tekeningen van Charles Wellens terug. Het 'waarachtige' beeld van een kunstenaar figureert zo als bron voor een 'wetenschappelijke' invulling.

- Foto Kilbershoeve in situ
- Tekening Wellens Kilbershoeve
- Foto Kilbershoeve in Bokrijk

Die huizen zijn aangekleed met voorwerpen uit elk der voornoemde eeuwen. Zo schrijden wij van eeuw tot eeuw de geschiedenis door. Is dit niet opwindend? Wie ogen heeft kan die geschiedenis ontdekken. (naar J. WEYNS, *Bokrijk, zin en zijn*, 1970, 22.)

De traditie van de verbeelding

Over de Kempen schreef J. Weyns in 1958 : *"Hier lag de armste, eenzaamste, kaalste, hardste heide van ons land die ook haar bewoners arm, eenzaam en vaak mensenschuw maakte."* Dit beeld van de Kempen en zijn bewoners vinden wij ook bij Charles Wellens die een voorliefde voor marginalen had, terug. Maar tegelijk maakt dit beeld deel uit van een traditie over de Limburgse Kempen die tot vandaag doorleeft.

- bij Berrevoets, het “Konijntje”
 - “Le lapin”
- une toute petite hutte à l’aspect misérable

Au hameau “in de hoek”, entre Hamont et Achel, existait autrefois une ferme dont l’occupant aurait sans doute mérité le sobriquet de “Konijntje” (le lapin) terme par lequel, sans aucune malice, on désignait souvent les pères d’une nombreuse progéniture. (Charles WELLENS, *L’âme de ma lande campinoise*, 29)

De kunstenaar

Als kunstenaar had Charles Wellens zijn bewonderaars. In 1913 ontving hij vanwege de regering een gulden erepenning ter aanmoediging van een jonge kunstenaarsloopbaan. Zijn uitbundige schildering van het licht gaf aan vele doeken een duidelijk herkenbaar karakter en hij genoot geruime tijd de gunst van een behoudsgezind en koopkrachtig publiek. Het niveau van de grote Vlaamse kunstenaars zou hij echter nooit halen.

- Dirk baksteen, Heideberken (1956), ets, inv. 238, verzekeringswaarde 300€ euro
 - Charles Wellens, Bij Cox in Helchteren (1926), houtskooltekening
- Jakob Smits, De ossenkar (1910), ets, inv. 42, verzekeringswaarde 400 euro

Onder de kunstschilders die er ’t best in slaagden de atmosfeer, eigen aan onze Kempische vergezichten, op te wekken, neemt K. Wellens een benijdenswaardige plaats in. Treffend tovert hij voor de ogen de tot dromerij stemmende zandige schrale pleinen, zich uitstrekkend in vluchtige lijnen, eindeloos ver onder een wazige lucht. ... Dan weer herinnert hij aan de woonhuisjes der heibewoners, met hun onregelmatige vormen, als ingedrukt onder de macht der geesten die er rond spookten in ijle nachten, of voert hij ons in schamele huiskamers waar nog de herinnering voortleeft aan de voorouders die rond de kerktoren begraven liggen en waar omkranste Mariabeeldjes, en kruisbeelden, en santjes getuigen van het diepgeworteld geloof der heilanders. (J. GESSLER, *De Limburger Karel Wellens. Landschapsschilder en folklorist*, 1926)